

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.изк. МАРИЯ ГЕОРГИЕВА ГАНЕВА

преподавател в катедра „Поп и джаз изкуство”

на НМА „Проф. Панчо Владигеров”

на дисертационен труд на ЛИБУРН ЖУПОЛИ

на тема „Нови области на изследване върху инструменталните музикални изобретения

и ефектът им върху музикалната композиция в ХХІ век”

за получаване на образователна и научна степен „ДОКТОР”

в докторска програма „Музика”, НБУ, професионално направление 08.03

„Музикално и танцово изкуство”, научна специалност „Музика”

научен ръководител: проф. д-р Симо Лазаров

Настоящата рецензия е изготвена на основание Заповед № 3 - РК - 263 от 03.08.2020 г. на Ректора на НБУ за назначаване на Научно жури на основание на чл. 14, ал. 3 от Наредба за развитие на академичния състав на НБУ и решение на Факултетния съвет към Магистърски факултет от заседание № 11/17.07.2020г. и доклад от Декана на Магистърски факултет.

Подадените от докторанта материали за изготвяне на рецензия са в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ.

Представяне на докторанта

Либурн Жуполи е докторант в НБУ от гр. Прищина – Република Косово. В университета в гр. Прищина учи композиция във факултета по изкуства в периода 2009-2011 г. По-късно през 2014-2015 г. изучава композиционна електроакустика в Париж при проф. Денис Дюфур. Магистратурата му е при преподавателите Софи Пене и Жан-Франсоа в Париж. От 2018 г. е докторант в НБУ.

От представената биографична справка е видно, че отделните изяви на докторанта са многобройни и разнообразни.

Либурн Жуполи е:

- Основател на първия „Факултет по модерна дигитална продукция и мениджмънт” в Косово, на „Център за съвременна музика, дигитална продукция и управление”, на „Косовски музикален музей”, на музикално издателство за партитури и записи „MAGMUS“, на „Фондация за образование и благосъстояние”.
- Изобретател на 6 нови инструмента, единият от които е електронния микротонален струнен инструмент „Окто”.
- От 2018 г. преподава в „Университет по бизнес и технологии”.

Художественотворческата му дейност включва:

- Издаване на 2 сингъла и 25 музикални албума.
- Многобройни концерти в Копенхаген, Лондон, Париж, Ню Йорк, Прищина, Хелзинки, Талин, Виена, Тирана, Анкона, София.
- Участва в семинари и конференции в София, Прищина, Скопие, Хелзинки, Талин, Париж, Призрен, Тирана.
- Създаване на авторска музика за инструменталисти и ансамбли в Европа и САЩ, както и операта „GOF”.
- Композитор е на 60 постановки в различни театри. Пише музика за филми и игри.

Структурата, обемът и съдържанието на представения дисертационен труд са резултат на разработване на поставените цел и задачи. Изследването съдържа 140 страници, разпределени в увод, 6 глави, приноси, заключение, библиография, речник на хибридниите музикални инструменти, приложения, допълнения. Цитираната литература включва 87 литературни източника - 51 на латиница, 2 на кирилица и 34 от интернет. Дисертационният труд е онагледен със 150 фигури и 5 таблици.

Обоснованост на целите и задачите на дисертационния труд

Тематичният избор на дисертацията на Либурн Жуполи е едно от достойнствата на тази разработка и цели да се проучи същността и значението на новите функции при композиране и нотирание, произтичащи от микротоналните инструменти. Поставените въпроси са актуални, интересни и значими. Разработката има приносен характер при малкото научни изследвания по темата. Дисертацията е изградена върху теоретична основа и познаване на изследвания проблем.

Дисертационният труд има следното съдържание:

В **Увода** докторантът излага основните параметри на изследването. Запознава ни с предмета, целите и задачите, които си е поставил при разработването на основната идея. Чрез анализ на голям брой инструменти се проследява връзката между лютиерство и композиция, набляга се на инструменталните изобретения на 21-ви век, на новите микротонални инструменти и пространствена музика, което разширява възможностите на съвременното композиционно изкуство. **Обект** на изследването са хибридният пространствен инструмент „Окто” – стимул на творческа инвенция. **Целта** на дисертацията е да ни запознае с техническите параметри на изобретения от докторанта инструмент „Окто” с микротоналните възможности за пространствено обозначение и неговото влияние на нотацията и композицията. **Предмет** на разработката се явява запознаването с новите микротонални инструменти. Либурн Жуполи е поставил 3 основни задачи на изследването:

1. Да се направи преглед на изобретението на инструмента, микротоналността и новите микротонални инструменти, пространствената музика, пространствените инструменти - важни теми, изградени на база на хибридната концепция на новия инструмент „Окто”.

2. Да се изготви методологически анализ по изследваната проблематика.

3. Да се изясни спецификата на изпълнение и да се разработи метод за практическо обучение.

Значението на изследването е свързано с творбите на микротоналните композитори и „развитието на пространствената музика в електроакустична музика...Така че е необходимо да се даде възможност за пространствен контрол на звука на инструментите и инструменталиста и да се продължи изследването на пространствения звук паралелно с други пространствени развития в електроакустичната музика”.

Избраните подходи и методи на изследване са на базата на практическия опит и експерименталната работа на автора и дават възможност за анализ в пълнота на поставените проблеми, свързани с микротоналните инструменти.

При аргументацията на своята теза Либурн Жуполи показва склонност за емпирични наблюдения.

Изследването протича в две насоки – теоретична и собствена работа при създаването на новия хибриден микротонален инструмент, състоящ се от 10 инструмента в един.

В **Първа глава** в концептуален план са разгледани характерните особености на създадения от автора инструмент „Окто”, специфичната му нотация, микротонална структура и предназначение. Чрез нови лютиерства се отговаря на необходимостта от лесни за ползване микротонални инструменти. Разгледани са хибридните инструменти на 20-ти век „симпитар” и „саксофон”, електрическите инструменти „Denis D’Or“ и „Clavecin Electrique“, появата на първите синтезатори базирани на синтеза – инструментите Hammond и Moog, електроакустичните инструменти, цифровото лютиерство, музикалните интерфейси, новите микротонални инструменти, при които се използват интервали по-малки от полутон, извън диатоничната музикална гама. Събраната информация прибавя и Хари Парч с неговите 40 различни инструмента, свързани с 43-тонна микротонна система. В изложението на тази глава е включена и пространствената музика с нейния обект на композиция, позицията на звуците в пространството и пространствения инструмент „Акумониум” на композитора Франсоа Бейл. Изложена е хибридната концепция на новия инструмент „Окто” и „Страгонал” - електрифициран инструмент, подобен по структура на вибрафон и маримба.

Безспорен плюс на работата е проследяване развитието на нотацията през 20-ти и 21-и век, систематизиране на знанията относно начините на отбелязване не само височината, динамиката, темпото, но и на други елементи на музиката чрез нови знаци, символи и създаване на нов нотифициращ език. Изяснява се същината на микротоналната, полихроматичната, електроакустична, алеатурична, графична и пространствена нотации.

Във **Втора глава** „Окто – разработка на хибриден микротонален инструмент” е конструиран моделът на процеса на създаване през 2010 г. от Либурн Жуполи и финландския лютиер Али Лехтела на нов струнен микротонален инструмент, наречен „Окто”.

Развитието на микротоналната музика и пространствеността провокира докторанта да създаде хибриден инструмент с широк микротонален диапазон, лесен за използване и достъпен за всички инструменталисти, с възможност всеки тембър да е с обозначен изход, с използване на външни ефекти, да съдържа 5 октави и половина и да контролира тембъра.

Много подробно Либурн Жуполи обяснява начина на настройка на „Окто”, дизайна на грифа, конструкцията на тялото, особения адаптер, направен специално от Кент Армстронг в Калифорния и системата от 8 изходни канала.

Направените изводи точно определят приноса на докторанта за създаването на микротоналния инструмент „Окто”, а именно осъществения сравнителен анализ между съществуващите инструменти и хибридният вариант на новия струнен инструмент.

В Трета глава - „Окто нотация” се акцентира на важните аспекти на нотацията за „Окто”. Проверени в практиката специфичните означения имат особено приложение и начин на използване. Нотацията се състои от три комплекта символи, свързани с всяка тонална структура. Пояснено е, че „Окто” съдържа три тонални системи и може да генерира 36 скали от темперирания строй, при използване само на едната. Подчертава се, че композиторите и изпълнителите имат възможност да създават различни скали и ладови системи с 31 тона в една октава. Част от текста е отделена за изясняване на пространствената нотация. Познанията, които демонстрира докторанта в тази глава ми дават основание да смятам, че той познава съвременното състояние на нотацията, което е и основа за успешното решаване и на този проблем, който стои пред микротоналните инструменти.

Материалът представен в **Четвърта глава** е с основно значение за придобиване на представа как се осъществява изпълнението на микротоналния инструмент „Окто”. Едно от условията за овладяване на този инструмент е изпълнителят да може да свири на китара, бас, мандолина, да познава различни африкански и азиатски инструменти. Както всеки инструмент и овладяването на „Окто” изисква много време, упорство и постоянство. Последователно Либурн Жуполи набляга на техниката за изпълнение, писането на акорди, контролиране на тембъра чрез педали за външен ефект, настройване и използване на 8 изходна система с отделни високоговорители.

Пета глава – „Пространствен и тембров контрол” е посветена на новите възможности, които внася „Окто” по отношение на музикалните ефекти и усилването, ролята на синтезатори, компютри, аналогови педали и други външни инструменти. Интерес представлява фактът, че към всяка струна може да се използват до 36 ефекта, както и да се получи специален ефект при изпълнение на акорди. Жуполи ни убеждава в качествата на своя инструмент, използвайки структуроопределящите подходи - личностен, проблемен и компетентностен. Разяснено е настройването на усилвателя,

високоговорителите и разположението на ефектите, както и техниките за използване на педала с аналогов ефект.

В Шеста глава - „Реализация в Окто” на базата на лично творчество (операта GOF) Либурн Жуполи дава примери за композиция с използване на големите микротонални възможности на „Окто” като солов и оркестров инструмент. За 10 години употреба инструмента „Окто” доказва в практиката своите качества: „Композиране за Окто в режим „емулация на инструмента”, използване на целия тонален диапазон, пространствено използване на 8-те изхода, създаване на широкомащабни композиции”. Творчеството се свежда до: „Писане за инструмента в режим „частично имение“ или „емулация на инструмент“, писане за Окто с използване на целия тонален диапазон, писане за всички компоненти и особено, писане с пространствен фокус на използване с 8 изхода”.

Приноси на дисертационния труд

Приносите, посочени от Либурн Жуполи са 9 и са формулирани прецизно. Искам да прибавя и други, които смятам за съществени:

1. Дисертацията е посветена на значимия и актуален въпрос за мястото на микротоналните инструменти в съвременното композиционно изкуство.
2. Аргументирано са направени изводи и са дадени отговори на поставените въпроси във връзка със създаването от Жуполи на нов микротонален струнен инструмент „Окто”.
3. Налице е детайлен анализ на възможностите на микротоналните инструменти.
4. Изследването е изградено върху добре познаване на факти и дава изчерпателна информация за същината на различните видове нотации през 20-ти и 21-и век.

Авторефератът обхваща 23 страници и е изготвен според нормативните изисквания. Систематизирано отразява основните тези и постигнати резултати в дисертацията.

Публикации

Докторантът има 3 научни публикации, свързани с темата на дисертацията, които отговарят на законовите изисквания:

1. „Човек - робот китарно дуо – примери за активиране на вградени музикални партитури чрез взаимодействие/автоматизация на човешки робот”.
2. „Окто – създаване на нов хибриден музикален инструмент, съдържащ микроинтервали и пространствени свойства”.
3. „Катастрофа и наследство: експеримент в музикална композиция”.

Коректност при цитирането и забележки

Прави впечатление, че Либурн Жуполи не е прецизен в използването на библиографските цитирания, ползването на сайтове и друга информация. Изводите не са направени само на базата на собствен опит, а и въз основа на ползването на съответната литература и би следвало определеният цитат навсякъде да се постави в кавички.

Втората ми забележка е свързана с използваните фигури в работата – 150 на брой, което е твърде много в сравнение с текста.

Независимо от направените от мен забележки, считам, че е налице проучване с оригинален принос и научни резултати, което показва интереса на докторанта към определената тема и способността му за обобщения и анализ на събраната информация. Затова препоръчвам на уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „ДОКТОР” на Либурн Жуполи в докторска програма „Музика”, НБУ, професионално направление 08.03. „Музикално и танцово изкуство”, научна специалност „Музика”.

28.10.2020 г.

проф. д.изк. Мария Георгиева Ганева